

Nationale Nachtvliedernacht 2012

Algemene en zeldzame nachtvlieders in slecht nachtvliedersjaar

Tekst: Willem Ellis
Werkgroep
Vliedersfaunistiek
en Ties Huigens
De Vliedersstichting

In het weekend van de achtste Nationale Nachtvliedernacht (NNN) op 22 en 23 juni 2012 werd er door heel Nederland met veel enthousiasme onderzoek gedaan naar nachtvlieders. Op honderden locaties werden nachtvlieders waargenomen. De phegeavlieders was de macronachtvlieders waarvan de meeste exemplaren werden gezien. Van de micronachtvlieders was dat de groene eikenbladroller. Naast de algemenere soorten zijn er ook een aantal zeldzame soorten waargenomen.

De weersomstandigheden waren op veel locaties helaas niet geweldig (niet heel warm, relatief veel wind en hier en daar ook regen) waardoor enkele evenementen zelfs moesten worden afgelast (Huigens 2012). Toch zijn er van maar liefst 273 locaties waarnemingen binnengekomen (figuur 1). Deze waarnemingen zijn inmiddels opgenomen in Noctua, het gezamenlijke nachtvliedersbestand van Nederland van de Werkgroep Vliedersfaunistiek en De Vliedersstichting. Veel waarne-

mers geven hun resultaten door via de invoerportalen Telmee.nl of Waarneming.nl. Daarbij wordt echter niet altijd vermeld of een waarneming in het kader van de NNN is gedaan. Evenmin wordt altijd vermeld of dat waarnemingen betreft met licht of stroop, dus een nachtwarneming. Daarom hebben we alle waarnemingen van nachtvlieders op 22 en 23 juni 2012 meegenomen. In totaal betreft dat 3636 unieke en gevalideerde waarnemingen waarvan we hier een korte samenvatting geven (zie kader 'De feiten op een rij'). Op www.nachtvliedernacht.nl kunt u een compleet overzicht vinden, met onder andere een uitgebreide tabel met alle waarnemingen (van imago's en rupsen). Daar staan ook de resultaten van de voorgaande zeven nachtvliedernachten.

De feiten op een rij

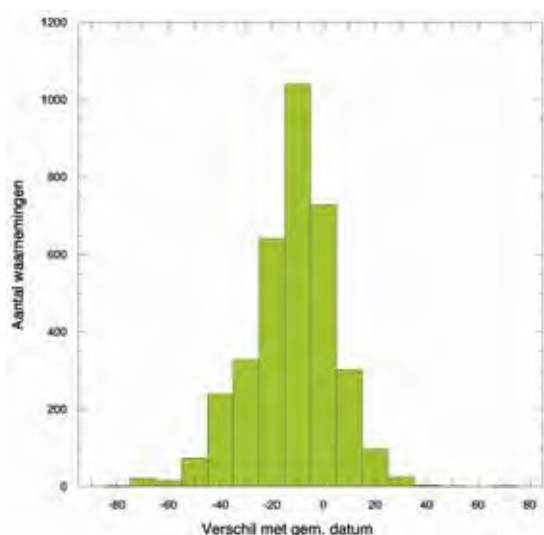
- Aantal uurhokken (5x5 km) waarin is waargenomen: 278
- Aantal uurhokken waaruit waarnemingen van macrovlieders zijn binnengekomen: 252
- Aantal uurhokken waaruit waarnemingen van microvlieders zijn binnengekomen: 145
- Aantal waarnemingen van macrovlieders: 2828
- Aantal waarnemingen van microvlieders: 808
- Aantal exemplaren macrovlieders: 7004
- Aantal exemplaren microvlieders: 3523
- Aantal soorten macrovlieders: 306
- Aantal soorten microvlieders: 198

Figuur 1. De locaties waarvan waarnemingen zijn binnengekomen.

Phegeavlieders en groene eikenbladroller het vaakst gezien

In totaal zijn er maar liefst 306 soorten macrovlieders en 198 soorten microvlieders waargenomen. De variatie in het aantal soorten per locatie was behoorlijk groot (zie figuur 1). Veruit de meeste vlieders werden met licht gelokt naar een laken of in een val. De macro- en microsoorten waarvan de meeste vlieders zijn gezien, staan in tabel 1 en 2. De prachtige phegeavlieders (*Amata phegea*) staat op plek 1 bij de macrovlieders. Deze algemene vliederssoort legt haar eitjes op diverse kruiden, waaronder paardenbloem en dovenetel, en overwintert als rups. De hoge score van

Figuur 2. Het verschil van de waarnemingen tijdens de nachtvlinder-nacht met de 'norm'.

de phegeavlinder kan deels worden verklaard doordat we ook dagwaarnemingen hebben meegenomen. De vlinder is namelijk niet alleen 's nachts maar ook overdag actief. De opvallende talrijkheid van deze soort in Nederland werd vorig jaar gemeld (Ellis & Groenendijk 2011). Over het hele land gezien is deze soort in 2012 relatief wel minder talrijk dan in 2011. Van de microvlinders is de groene eikenbladroller (*Tortrix viridana*) de soort waarvan de meeste imago's zijn gezien. Deze algemene vlindersoort vliegt in juni en juli en legt dan haar eitjes op twijgen van een aantal soorten eiken. In het voorjaar komen de rupsen uit de eitjes en vreten dan van jonge bladeren.

Natuurlijk kunnen we nu niet concluderen dat de phegeavlinder en de groene eikenbladroller respectievelijk de meest talrijke soort macro- en microvlinder van Nederland zijn. Dit is een momentopname. Het resultaat van een telling hangt volledig af van wanneer, waar en hoe nachtvlinders worden waargenomen. We moeten dus ook altijd voorzichtig zijn om de verschillende nachtvlinder-nachten met elkaar te vergelijken.

Zeldzaamheden

Naast algemene soorten zijn er ook enkele zeldzame soorten waargenomen, zoals bijvoorbeeld zelfs vier vlinders van de zeer zeldzame crème stipspanner (*Scopula ternata*) die in Vierhouten en Nunspeet op het licht afkwamen. In De Lutte zijn twee imago's van de zeldzame bruine sikkeluil (*Laspeyria flexula*) waargenomen. De zeer zeldzame lichte daguil (*Heliothis virespila*) werd in Westpoort bij Amsterdam gezien.

Smeer

Op een aantal locaties zijn vlinders ook gelokt met smeer, een mengsel van suiker, stroop en alcohol dat op bomen wordt gesmeerd. Net als in andere jaren zijn daar relatief weinig vlinders op afgekomen. De soort waarvan de meeste vlinders op smeer zaten, was de bruine breedvleugeluil (*Diarsia brunnea*) (tabel 3).

De phegeavlinder werd het meest gezien

Twee andere interessante waarnemingen van landelijk gezien zeldzame soorten op smeer betroffen de okergele grasuil (*Apamea sublustris*) in de Amsterdamse Waterleiding Duinen en de gelijnde silene-uil (*Sideridis reticulata*) bij Delft.

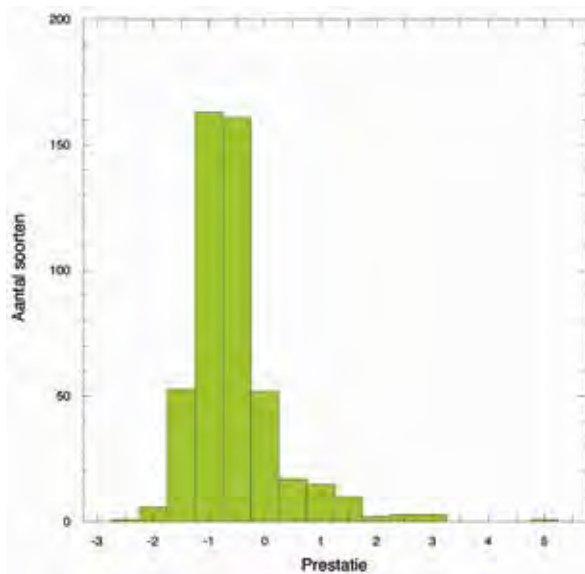
Meestal vroeg, soms laat

Van elke vlindersoort wordt in Noctua bijgehouden wat, gemiddeld over de laatste 30 jaar, de datum is die precies halverwege de vliegtijd van een soort valt, ofwel de datum waarvoor en waarna evenveel volwassen vlinders zijn waargenomen.

Door die datum te vergelijken met een waarnemingsdatum is meteen duidelijk hoeveel vroeger of later dan de 'norm' een waarneming is. Bezien over alle 3636 waarnemingen tijdens de NNN 2012 is het duidelijk dat de waarnemingen tijdens de NNN 2012 over het algemeen vroeg waren (figuur 2). In dat beeld past bijvoorbeeld het grote aantal exemplaren van de agaatvlinder (*Phlogophora meticulosa*). Werkelijk zeer vroeg waren een waarneming van de iepentakvlinder (*Ennomos autumnaria*) en drie van de vierkantvlekuil (*Xestia xanthographa*). Relatief laat was een flink aantal waarnemingen van het geel beertje (*Eilema sororcula*).

Tabel 1: De tien soorten macronachtvlinders waarvan de meeste imago's zijn gezien.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Aantal imago's
<i>Amata phegea</i>	phegeavlinder	531
<i>Hypena proboscidalis</i>	bruine snuituil	224
<i>Spilosoma lubricipeda</i>	witte tijger	209
<i>Agrotis exclamationis</i>	gewone worteluil	208
<i>Axylia putris</i>	houtspaander	205
<i>Noctua pronuba</i>	huismoeder	202
<i>Deltote pygarga</i>	donkere marmerruil	188
<i>Comibaena bajularia</i>	gevlekte zomervlinder	167
<i>Rivula sericealis</i>	stro-uiltje	144
<i>Hemithea aestivaria</i>	kleine zomervlinder	142

Figuur 3. Voorlopige berekening van de prestatie van de soorten.

Slecht jaar

Hoewel het jaar bij het schrijven van dit artikel nog niet afgelopen is, en er nog waarnemingen moeten binnenkomen, is nu al wel duidelijk dat 2012 voor de nachtvlinders geen best jaar geweest is. Een voorlopige berekening van de prestatie van de soorten in 2012 laat dat duidelijk zien (figuur 3). Bij de berekening van de prestatie van een soort wordt de talrijkheid van een soort in een jaar afgezet tegen de gemiddelde talrijkheid van die soort. Hoe de berekening precies in zijn werk gaat, valt te lezen op www.vlindernet.nl. Soorten die het tot nu toe in 2012 zeer slecht gedaan

hebben, zijn vooral de halmrupsvlinder (*Mesapamea secalis*), de gewone worteluil (*Agrotis exclamationis*) en morpheusstofuil (*Caradrina morpheus*). Tot de minderheid die het in 2012 bovengemiddeld goed ging horen de walstrospanner (*Costaconvexa polygrammata*), de witvlekbosrandspanner (*Melanthia procellata*) en twee soorten microvlinders, namelijk de wilgenstippelmot (*Yponomeuta rorrella*) en de zwartbruine vlakjesmot (*Catoptria verellus*).

Bedankt!

De NNN levert ieder jaar weer nieuwe 'stippen' op in de verspreidingskaartjes op www.vlindernet.nl en www.microlepidoptera.nl. De NNN 2012 heeft maar liefst 304 nieuwe stippen op de verspreidingskaartjes van de macronachtvlinders, en 187 nieuwe stippen op de verspreidingskaartjes van de micronachtvlinders, opgeleverd. Alle waarnemers danken we daarvoor hartelijk! Net als voor hun andere bijdragen, zoals bijvoorbeeld de enthousiaste verslagen van de NNN die diverse deelnemers naar ons hebben opgestuurd. Die verslagen zijn, net als het complete overzicht van de resultaten, te lezen op www.nachtvlindernacht.nl.

Nationale Nachtvindernacht 2013

De negende NNN zal worden gehouden op vrijdag 6 september 2013.

Literatuur

- Ellis, W. & Groenendijk D. (2011). Phegeavlinder opvallend talrijk in 2011. *Vlinders* 26 (4), 8-9.
- Huigens, T. (2012). Nationale Nachtvindernacht Wageningen: niet bijzonder, wel leuk. *Vlinders* 27 (3), 10-11.

Tabel 2: De tien soorten micronachtvlinders waarvan de meeste imago's zijn gezien.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Aantal imago's
<i>Tortrix viridana</i>	groene eikenbladroller	498
<i>Archips xylosteana</i>	gevlamde bladroller	411
<i>Gypsonoma oppressana</i>	zwarte populierenbladroller	100
<i>Chrysoteuchia culmella</i>	gewone grasmot	87
<i>Scoparia ambigualis</i>	grijze granietsmot	79
<i>Yponomeuta padella</i>	meidoornstippelmot	76
<i>Pandemis cerasana</i>	kersenbladroller	73
<i>Anania hortulata</i>	bonte brandnetelroller	72
<i>Pseudargyrotoza conwagana</i>	zilvervlekbladroller	66
<i>Aleimma loeflingiana</i>	zonneproetbladroller	54

Tabel 3: De vijf soorten macronachtvlinders waarvan de meeste imago's op smear zijn gezien.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Aantal exemplaren	Aantal waarnemingen
<i>Diarsia brunnea</i>	bruine breedvleugeluil	39	1
<i>Deltote pygarga</i>	donkere marmeruil	26	1
<i>Oligia latruncula</i>	donker halmuiltje	23	4
<i>Noctua pronuba</i>	huismoeder	23	4
<i>Euplexia lucipara</i>	levervlek	19	6

De zeldzame bruine sikkelluil (*Laspeyria flexula*)

Bos van de Dijk